

PŮVOD A VZNIK ELEMENTÁRNÍCH BYTOSTÍ

GA 102

Rudolf Steiner

Byla to poněkud troufalá oblast, do níž jsme se posledně vydali, když jsme pozornost věnovali jistým bytostem, které sice veskrze existují v naší skutečnosti jako duchovní bytosti, nicméně se v jistém ohledu vyčleňují z pravidelného běhu evoluce a jejichž vlastní význam spočívá právě v tom, že se v jistém ohledu z evoluce vyčleňují. Byla to oblast elementárních bytostí.

Zabývali jsme se elementárními bytostmi, které osvícená mysl naší současnosti považuje samozřejmě za naprostou pověru, které však právě díky postavení, jež zauímají v kosmu, budou hrát v nepříliš vzdálené době našeho duchovního vývoje významnou roli. Viděli jsme, jak se takové elementární bytosti tvoří a že představují jakoby nepravidelné, odškrcené části skupinových duší. Stačí si připomenout, co jsme si řekli na konci minulé úvahy, a před duchovním zrakem nám ihned vytane povaha těchto elementárních stvoření.

Poukázali jsme na jeden z druhů těchto elementárních bytostí vytvořených mezi posledními. Poukázali jsme na to, že každé zvířecí formě - nebo budeme-li chtít mluvit v přibližném smyslu, každému souhrnu stejně utvářených zvířecích bytostí - odpovídá jedna skupinová duše. Řekli jsme, že tyto skupinové duše hrají v astrálním světě zhruba tutéž roli jako naše lidská duše - nakolik je nadaná lidským Já - ve fyzickém světě. Lidské Já je vlastně skupinové Já, které sestoupilo z astrální na fyzickou pláň. Tím se stalo individuálním Já. Zvířecí Já jsou dnes ještě náležitě na astrální pláni a to, co máme zde na fyzické pláni v podobě jednotlivých zvířecích jedinců, má na fyzické pláni jen fyzické, éterné a astrální tělo, kdežto Já má v astrálním světě, ovšem tak, že stejně utvářená zvířata jsou jakoby články skupinového Já těchto zvířat.

Zároveň si tak dovedeme představit, že to, co nazýváme v lidském životě narozením a smrtí, nemá pro zvířata tentýž význam. Zemře-li totiž jednotlivé zvíře, zůstává skupinová duše, respektive skupinové Já živé. Je tomu podobně, jako kdyby člověk (za předpokladu, že by to bylo možné) ztratil ruku a byl schopen znovu si ji přidělat. Jeho Já by neřeklo: Ztrátou ruky jsem zemřelo - nýbrž cítilo by, že obnovilo jeden ze svých článků. Tak skupinové Já lvů obnoví jeden z článků, když jeden jednotlivý individuální lev zemře a je nahrazen druhým. Je pro nás tudíž srozumitelné, že narození a smrt pro skupinovou duši naprosto nemají tentýž význam jako pro člověka dnešního vývojového cyklu. Skupinová duše zvířat zná proměny, metamorfózy, zná odškrcování článků, které se pak vysunou do fyzického světa, ztrátu těchto článků a jejich obnovu.

Řekli jsme však, že existují jisté formy zvířat, které v tomto odškrcení zacházejí příliš daleko a nejsou schopny všechno, co sešlou na fyzickou pláň, zase poslat zpátky na astrální pláň.

Neboť u umírajícího zvířete se to, co odpadá, musí zcela rozplynout v okolním světě. Naopak to, co zvíře produčovňuje a produševňuje, musí proudit zpět do skupinové duše, aby pak bylo znovu vysunuto a vyrostlo v nového jedince. Jsou ovšem jisté formy zvířat, které nemohou všechno zase poslat zpátky do skupinové duše, a tyto zůstávající záležitosti, jež jsou odškrcené, odtržené od skupinové duše, pak porůznu existují jako elementární bytosti. A protože naše evoluce prošla nejrůznějšími formami a stupni a na každém stupni byly odškrcovány takovéto elementární bytosti, dovedete si představit, že kolem sebe, v tom, co nazýváme okolním nadsmyslovým světem, máme větší počet druhů elementárních bytostí.

Když například některý osvícený člověk prohlásí: Tady se nám vypráví o elementárních bytostech nazývaných sylfy nebo též lemuři, nic takového ovšem neexistuje! - pak bychom mu museli dát zvláštní a paradoxně znějící odpověď: Tyto věci nevidíš proto, že se uzavíráš vývoji orgánů poznání, které by tě přivedly k uznání těchto bytostí. Ale zeptej se někdy včely nebo, jinými slovy, duše úlu! Ta by se existenci sylf či lemurů uzavřít nemohla! Neboť elementární bytosti označované těmito názvy se zdržují na zcela určitých místech, zejména tam, kde dochází k jistému dotyku zvířecí a rostlinné říše, a ani tam ne všude, nýbrž na místech, kde k tomuto dotyku dochází za určitých podmínek.

Když vůl žere trávu, dochází ovšem také k dotyku zvířecí a rostlinné říše, je to však dotyk, abych tak řekl, střízlivě regulérní, který je součástí regulérního průběhu evoluce. Na úplně jiném listu vesmírné evoluce stojí dotyk, jenž se odehrává mezi včelou a květem, a to proto, že včela a květ jsou co do ústrojnosti od sebe mnohem více vzdáleny a dodatečně se opět dostávají k sobě, a že při dotyku včely a květu - ovšem jen pro okultistu - se rozvíjí naprosto úžasná síla. Ona zvláštní aurická schrána, která vzniká pokaždé, když včela nebo jiný takovýto hmyz saje na květu, patří k nejzajímavějším (můžeme-li použít tento výraz, ovšem pro tyto věci máme velmi málo výstižných výrazů) pozorováním duchovně-nadsmyslových světů. Zvláštní, osobitý prožitek, který má včelka, když saje na květu, se neodehrává jen na ústním ústrojí nebo v těle včely; to, co vzniká jako výměna chuti mezi včelou a květem, šíří něco jako malou éternou auru. Pokaždé, když včelka saje, vzniká takováto malá éterná aura a vždy, když něco takového v nadsmyslovém světě vznikne, dostaví se bytosti, které to potřebují. Jsou tím přitahovány; nacházejí zde totiž - vyjádříme-li to opět přibližným způsobem - potravu.

Už jsem jednou při jiné příležitosti řekl, že by se nás vlastně vůbec neměla dotýkat otázka, kterou by mohl položit někdo, kdo by řekl: Odkud se vůbec berou všechny tyhle bytosti, o kterých mluvíte? - Kde je pro určité bytosti dána možnost, tam vždycky jsou. Když některý člověk šíří zlé, špatné city, pak jsou tyto zlé, špatné city něčím, co kolem něj žije a co přitahuje bytosti, jež tu prostě jsou a jen na to čekají, tak jako čeká na potravu fyzická bytost. Jednou jsem to přirovnal k tomu, že v čistém pokoji nejsou mouchy; pokud jsou však v pokoji všelijaké zbytky jídla, jsou tu i mouchy. Tak je tomu s nadsmyslovými bytostmi: stačí jim dodat potravu.

Včelka, která saje na květu, šíří malou éternou auru, a tu se dostaví takovéto bytosti, zvláště když se někde na stromě usadí celý včelí roj a pak odlétne, abych tak řekl, s chuťovým počítkem v těle. Pak je celý roj zahalený do této éterné aury, ale také zcela proniknutý duchovními bytostmi, nazývanými sylfy nebo lemuři. Tyto bytosti se vyskytují zejména v pomezích oblastech, kde se navzájem dotýkají různé říše, a skutečně zde hrají určitou roli. Jsou tu totiž nejen tehdy, když vzniká popsaná jemná aura; ony se nejen, abych tak řekl, sytí,

ale mají také hlad a tento hlad dávají najevo tím, že dotyčná zvířata vedou na dotyčná místa. V jistém ohledu jsou takřikajíc jejich vůdci.

Vidíme tedy, že bytosti, které se, řekněme, vzdaly spojení s jinými světy, s nimiž byly dříve spjaty, tím získaly prazvláštní roli. Staly se bytostmi, jež mohou dobře posloužit v jiných světech. Pokud ovšem takto poslouží, vytváří se tím určitá ústrojnost: podléhají pak vyšším bytostem.

Na začátku dnešního výkladu bylo řečeno, že lidské poznání bude v nepříliš vzdálené době nuceno vzít tyto bytosti na vědomí. V nepříliš vzdálené budoucnosti se věda vydá zvláštní cestou. Bude se stávat takřikajíc čím dál smyslově-fyzičtější a bude se omezovat na popis vnějších fyzicko-smyslových skutečností. Bude se omezovat na to, co je hrubohmotné povahy, třebaže dnes ještě panuje zvláštní přechodný stav. Byla tu doba skutečně hrubého materialismu ve vědě. Tato doba není tak daleko za námi. Dnes už tento hrubý materialismus považují za možný nanejvýš tak ti, kdo zastávají to nejlaičtější stanovisko, ačkoli se jen málo myslících hlav namáhá dosadit na jeho místo něco jiného. Vidíme, že se tu vynořuje celá řada abstraktních teorií, v nichž se ostýchavě naznačuje existence něčeho nadsmyslového, nadtělesného. Avšak sled událostí a tlak vnějších smyslových skutečností zcela rozmetá právě tyto podivné, fantastické teorie, které dnes vytvářejí ti, kdo s fyzickou vědou nejsou spokojeni, a jednoho dne se budou učenci vůči těmto teoriím nacházet ve zvláštní situaci. Všechno, co se tam vymýšlí o všebytostnosti a všeduševnosti těch či oněch světů, všechny tyto spekulace budou rozmetány vniveč a lidé nebudou mít v rukou nic než čistě fyzicko-smyslové skutečnosti z oborů geologie, biologie, astronomie atd. Teorie, které jsou dnes konstruovány, nebudou mít dlouhého života a pro toho, kdo dokáže aspoň trochu nahlédnout do zvláštního vývoje vědy, bude zjevné, že tu zavládne naprostá pustota čistě fyzického obzoru.

Pak ale přijde také doba, kdy lidstvo ve větším počtu svých zástupců dozraje k tomu, aby uznalo tyto nadsmyslové světy, o nichž se dnes mluví v duchovní vědě neboli v theosoickém světovém názoru. Takovýto jev, jakým je život včel, v souvislosti s tím, co můžeme vědět z nadsmyslových světů, dává úžasnou odpověď na velké záhady bytí. Tyto věci jsou velmi důležité ještě z jiné strany: Pochopit podstatu skupinových duší bude pro lidstvo stále nevyhnutelnější. Neboť poznání této podstaty skupinových duší bude hrát velkou roli i v ryze vnějším vývoji lidstva.

Budeme-li se v průběhu epoch vracet tisíce a tisíce let zpátky, najdeme i člověka jako bytost patřící ke skupinové duši. Neboť vývoj člověka na naší Zemi je vývojem od skupinové duševnosti k individuální duši. Člověk postupuje stále více kupředu tím, že jeho duše, nadaná Já, sestupuje víc a víc do fyzičnosti a v této fyzičnosti má příležitost individualizovat se. Můžete studovat jednotlivé etapy ve vývoji lidstva; uvidíte pak, jak se skupinová duše zvolna individualizuje.

Vraťme se například do doby první třetiny atlantského kulturního vývoje. Život člověka tu je úplně jiný. V tělech, v nichž jsme tenkrát byli vtělení, prožívaly naše duše úplně jiné děje. Můžeme se podívat na jeden děj, který dnes v životě člověka - ať už jednotlivce, nebo člověka jako sociálního jedince - hraje roli a který od té doby prošel obrovskou proměnou: na střídání bdění a spánku.

V dávných atlantských dobách byste neprožili stejné střídání bdění a spánku jako dnes. Co je tu příznačným rozdílem oproti současnému lidstvu?

Když fyzické a éterné tělo leží v posteli a astrální tělo a Já vystupují, noří se (v míře, v jaké astrální tělo a Já vystoupí) to, co dnes nazýváme vědomím, do neurčité temnoty. Ráno, když astrální tělo s Já opět vstoupí do fyzického a éterného těla, začnou astrální tělo a Já zase používat fyzické orgány a vědomí se rozjasní. Tento stav denního bdění ve vědomí a nočního spánku v bezvědomí tu dříve nebyl. Mnohem spíše tomu bylo tak, použijeme-li onoho vyjádření (tehdejším poměrům to úplně neodpovídá, ale potřebujeme ho pro stav spojení člověka s fyzickým tělem), že člověk ve dne, když měl den a vnořil se do svého fyzického těla, nakolik tomu tak tenkrát bylo, neviděl v žádném případě vnější fyzické bytosti a věci tak ohraničeně jako dnes; všechno viděl s neurčitými, směrem ven se rozplývajícími konturami, jako když jdete večer v mlze ulicemi a vidíte lucerny obklopené mlžnou aurou. Tak tomu bylo u člověka tehdejší doby se všemi věcmi.

A byl-li denní stav takovýto, jaký pak byl noční stav? Když člověk během noci vyšel z fyzického a éterného těla, nastalo pro něj naprosté nevědomí. Byl to jen jiný druh vědomí. Člověk v tehdejší době kolem sebe vnímal ještě i duchovní děje a duchovní bytosti, ovšem ne již tak přesně jako při skutečném jasnozření, ale v posledním zbytku, který mu z dávného jasnozření zůstal. Ve dne žil člověk ve světě s rozplývajícími se, mlžnými hranicemi. V noci žil mezi duchovními bytostmi, které byly kolem něj jako dnes denní předměty. Mezi dnem a nocí tak nebyla ostrá hranice a to, co je obsaženo v pověstech a bájích, nejsou výplody lidové fantazie, nýbrž vzpomínky na prožitky, které měl dávný člověk v tehdejším stavu svého vědomí v nadmyslovém světě. Wotan či Zeus nebo jiné nadmyslové duchovně-božské bytosti, které ten či onen národ vyznával, nejsou výmysly lidové fantazie, jak se tvrdí od zeleného stolu učenců. Něco takového může tvrdit jen ten, kdo se nikdy náležitě neobeznámil s povahou lidové fantazie. Lid ani nenapadne, aby takto personifikoval. Byly to prožitky z dávných dob. Wotan a Thor byly bytosti, k nimž člověk přistupoval tak, jak dnes přistupuje k druhým lidem, a báje a pověsti jsou vzpomínkami na doby dávného jasnozření.

Musíme si však uvědomit, že s tímto vžíváním se do duchovně-nadmyslových světů bylo spojené ještě něco jiného. Člověk se v těchto světech necítil jako individuální bytost. Cítil se jako článek duchovních bytostí, lze říci, že patřil k vyšším duchovním bytostem, podobně jako k nám patří naše ruce. Nepatrný pocit vlastní individuality, který člověk již tenkrát měl, se v něm objevoval tehdy, když se vnořil do svého fyzického těla a nakrátko se emancipoval z reje duchovně-božských bytostí. To byl počátek pocitu vlastní individuality. Bylo to v době, kdy bylo člověku veskrze jasné, že má skupinovou duši; když se vzdálil z fyzického těla a vstoupil do nadmyslového vědomí, cítil, že je ponořený do skupinové duše. Bylo to v dávné době, kdy v člověku s nesmírnou silou žilo vědomí, že patří ke skupinové duši, ke skupinovému Já.

Podívejme se na druhou etapu ve vývoji lidstva - přechodné etapy vynechejme - na etapu, na niž se poukazuje v příbězích patriarchů ve Starém zákonu. Již jsme se zmínili o tom, oč se tu vlastně jedná. Zmínili jsme se o důvodu, proč život patriarchů, Adama, Noema atd., trval tak dlouho. Trval tak dlouho proto, že paměť těchto lidí byla úplně jiná než paměť dnešního člověka. I paměť dnešního člověka se individualizovala. Člověk si vzpomíná na to, co prožil od narození - a někdo až od mnohem pozdější chvíle. Tak tomu v dávných dobách nebylo. Věci, které prožil otec mezi narozením a smrtí, prožitky, jež měli děd a praděd, byly tenkrát

předmětem vzpomínky stejně jako vlastní prožitky z doby od narození do smrti. Jakkoli to pro dnešního člověka zní podivně, přesto je pravdou, že byly doby, kdy existovala vzpomínka přesahující hranice jedince a zahrnující celé pokrevní příbuzenstvo. A jestliže si klademe otázku, která vnější znamení svědčí o tom, že tu takováto vzpomínka byla, pak jsou to právě taková jména jako Noe, Adam atd. Nejsou jimi míněni jednotliví jedinci mezi narozením a smrtí. Člověk, jenž má paměť omezenou na dobu od narození do smrti, dává jméno tomuto jednomu jedinci. Dříve sahala paměť tak daleko, kam až v generacích sahala paměť, tak daleko, kam až sahala krev proudící generacemi.

Adam není nic jiného než jméno, které trvalo tak dlouho, kam až si člověk vzpomínal. Kdo neví, že pojmenovávání bylo dříve úplně jiné, nemůže vůbec porozumět podstatě těchto věcí. V oněch dávných dobách zkrátka existovalo zcela jiné základní zprostředkující vědomí. Představte si, že takový praotec měl dvě děti, každé z nich opět dvě, další generace zase dvě atd. U všech sahala paměť až k praotci a oni se cítili totožní s pamětí, která se nahoře takříkajíc potkává v jednom bodě. Starozákonní národ to vyjadřoval, když říkal (a platilo to pro každého jednotlivého vyznavače Starého zákona): „Já a otec Abraham jedno jsme.“ Jednotlivec se cítil v bezpečí ve vědomí skupinové duše, v „otci Abrahamovi“.

Vědomí, které lidstvu daroval Kristus, jde nad tento rámeček. Já je v jeho vědomí přímo spojeno s duchovním světem, což je vyjádřeno ve větě: „Dříve než byl Abraham, bylo Já - neboli Já jsem.“ [J 8,58] Impulz podnícení onoho „já jsem“ tu plně vstupuje do jednotlivého jedince.

Vidíme tak druhou etapu ve vývoji lidstva, období skupinové duše, jejímž vnějším výrazem je pokrevní příbuzenství generací. Národ, u něhož je to zvlášť výrazně rozvinuté, klade zvláštní důraz na to, že jako národ má společnou skupinovou duši. Tak tomu veskrze bylo u starozákonního národa. Proto se konzervativní příslušníci tohoto národa vždycky tak zpěchovali zdůrazňování onoho „já jsem“, tedy individuálního Já. Kdo čte Janovo evangelium, může duchovníma rukama přímo nahmatat, že tomu tak je. Stačí jen přečíst si vyprávění o rozhovoru Ježíše se Samařankou u studny. Výslovně se tu poukazuje na to, že Ježíš Kristus jde i k těm, kteří nejsou pokrevně spřízněni, kteří k sobě nepatří na základě pokrevního příbuzenství. Přečtěte si, jak pozoruhodně se na to poukazuje: „Židé se totiž se Samařany nestýkají.“ [J 4,9] Kdo tím dokáže krůček po krůčku, a sice meditativně, projít, ten uvidí, že lidstvo pokročilo od skupinové k individuální duši.

Dějiny, jak se dnes pěstují, se pěstují naprosto vnějším způsobem. Dějiny jsou dnes mnohdy fable convenue*, neboť se píšou z dokumentů. Uvažte, že bychom dnes museli něco napsat na základě dokumentů, a ty nej důležitější dokumenty by přitom byly ztracené! Pak se podává zpráva podle náhodně se vyskytnuvších a dohromady poskládaných dokumentů. U věcí, které mají kořeny v duchovní skutečnosti, nejsou dokumenty zapotřebí, neboť jsou vepsány do věrné a nic nezastírající kroniky Akáša. Číst v kronice Akáša je ale obtížné a vnější dokumenty jsou pro čtení duchovních „písem“ dokonce překážkou. Můžeme však vidět, že i v dobách, které mají velmi blízko k té naší, se odehrával vývoj od skupinové k individuální duši.

* Fr. „dohodnutá báchorka“. (Pozn. překl.)

Kdo na dějiny nahlíží duchovně, je nucen spatřovat v raném středověku nanejvýš důležité období. Předtím byl člověk ještě, byť jen navenek, začleněný do různých skupin. V

počátečním období středověku se člověku dostávalo významu a potvrzení, i s ohledem na pracovní sílu, od příbuzenstva a jiných svazků, a to v mnohem větší míře, než by si kdo v dnešní době nechal zdát. Syn takříkajíc zcela automaticky dělal to, co jeho otec. Přišla ovšem doba velkých objevů a vynálezů. Svět kladl stále větší požadavky na čistě osobní zdatnost člověka a člověk byl stále více vytrháván ze starých svazků. Projevem tohoto děje je v celém středověku zakládání měst, které v jednom a tomtéž typu prochází celou Evropou. Města, vytvořená podle tohoto typu, můžeme dodnes odlišit od měst, jež byla vytvořena podle jiného typu.

V polovině středověku nastává další posun od skupinové k individuální duši. A když pohlédneme do budoucnosti, musíme si říci, že člověk se bude víc a víc emancipovat z veškeré skupinové duševnosti,

víc a víc vyčleňovat. Kdybyste se mohli ohlédnout za dřívějšími vývojovými

fázemi lidstva, viděli byste, že tehdejší kultury, například

egyptská a římská, jsou jakoby jednolité. Dnes taková jednolitost kultury

existuje jen velmi nepatrnou měrou. Lidstvo dospělo do bodu,

kdy jsou individuální nejen zvyky a obyčeje, ale dokonce i názory

a vyznání, a jsou mezi námi dokonce už i lidé, kteří považují za vznešený

ideál, aby každý člověk měl své vlastní náboženství. Leckdo má

představu, že jednou nutně přijde doba, kdy bude na světě tolik různých

náboženství a pravd, kolik je lidí.

Tímto směrem se lidstvo ubírat nebude. Ubíralo by se jím, kdyby

dále sledovalo impuls, který dnes vychází z materialismu. To by vedlo

k disharmonii a k roztržitému lidstvu na jednotlivé jedince. Tímto

směrem se ovšem lidstvo nebude ubírat jen tehdy, vezme-li si za své

duchovní hnutí, jakým je duchovní věda. Neboť co nastane? Uplatní

se ona velká pravda, velký zákon, že ty nej individuálnější pravdy,

nalézané tím nej niternějším způsobem, jsou zároveň těmi obecně

nejplatnějšími.

Už jsem jednou upozorňoval na to, že dnes existuje obecná shoda

v podstatě jen v matematických pravdách; neboť tyto jsou ze všech

nejtriviálnější. Nikdo nemůže říci, že matematické pravdy nalézají

na základě vnější zkušenosti; člověk je totiž najde tak, že vše pochopí

v nitru. Jestliže chce někdo ukázat, že tři úhly jednoho trojúhelníku

mají v součtu 180 stupňů, udělá to tak, že vrcholem vede rovnoběžku

se základnou a všechny tři úhly složí vějířovitě k sobě; úhel $a = d$, $b = e$ a úhel c je roven sám sobě; a tak se tyto tři úhly rovnají úhlu přímému, tedy 180 stupňům. Kdo to jednou pochopí, ten ví, že tomu tak musí být jednou provždy, stejně jako člověk ví, že třikrát tři je devět, jakmile to pochopí; nedomnívám se, že by na to člověk mohl přijít indukci.

Tyto nejtriviálnější ze všech pravd, pravdy početní, geometrické, byly nalezeny v nitru, přesto se o ně lidé nepřou. Panuje o nich naprostá shoda, protože člověk dnes natolik pokročil, že tyto věci chápe. Neshoda panuje jen tak dlouho, dokud je čirá pravda zkalena vášněmi, sympatiemi a antipatiemi. Přijde doba, třebaže je zatím velmi vzdálená, kdy se lidstva bude víc a víc zmocňovat poznání niterného světa pravdy. Přes veškerou individuálnost, přestože bude pravdu nalézat každý jednotlivě sám v sobě, pak zavládne shoda. Kdyby dnes matematické pravdy nebyly tak zjevné, stavěly by se lidské vášně dosud významně do cesty jejich uznání. Kdyby se to řídilo lidskou hamižností, pak by možná leckterá hospodyňka hlasovala pro to, aby dvakrát dva bylo pět, a ne čtyři. Jenže tyto skutečnosti jsou tak průzračné, tak prosté, že již nemohou být zkaleny sympatií a antipatií.

Tato forma pravdy bude panovat ve stále větších oblastech a v lidstvu tak bude moci vládnout stále větší mír, bude-li pravda pojímána takto. Člověk vyrostl ze skupinové duševnosti a čím dál víc se z ní emancipuje. Budeme-li studovat místo duší skupiny, budeme mít rodinné svazky, svazky kmenové a národní a konečné sounáležitě lidské rasy. Rasa odpovídá skupinové duši. Všechny tyto skupinové svazky dřívějšího lidstva jsou svazky, z nichž člověk vyrůstá, a čím více postupujeme, tím více ztrácí pojem rasy význam.

Dnes stojíme na předělu a to, co je rasou, pozvolna úplně zmizí a na její místo nastoupí něco docela jiného. Lidé, kteří opět začnou chápat duchovní pravdu, jak to bylo popsáno, budou o svobodné vůli vedeni k sobě. To budou svazky pozdější doby. Svazky dřívější doby jsou takové, že se do nich člověk rodí. Člověk se rodí do svého národa, do své rasy. Později budeme žít ve svazcích, které si budou lidé vytvářet sami, když se budou seskupovat podle hledisek, při nichž budou tvořit svazky za naprostého zachování své svobody a individuálnosti. Pochopit to je nutné pro správné poznání toho, čím je Theosofická společnost. Theosofická společnost má být prvním příkladem takového dobrovolného svazku, přičemž pomíjíme to, že dnes jsme ještě natolik nepokročili. Má být učiněn pokus o vytvoření takového svazku, v němž se spojí lidé bez rozdílu staré skupinové duševnosti, a takovýchto svazků bude do budoucna existovat mnoho. Pak už nebudeme mluvit o rasových svazcích, nýbrž o vytvořených svazcích budeme mluvit z intelektuálně-eticko-morálních hledisek.

Tím, že lidé dají o své svobodné vůli společně zářit svým citům, vytvoří se něco nad rámec člověka pouze emancipovaného. Emancipovaný člověk má svou individuální duši; o tu již nikdy nepřijde, jakmile si ji jednou vydobude. Avšak spojí-li se lidé o své vůli do společných svazků, seskupí se kolem ústředních bodů. City, jež takto proudí k ústřednímu bodu a slévají se v něm, dávají opět podnět bytostem, aby působily jako svým způsobem skupinová duše, avšak v úplně jiném smyslu než staré skupinové duše. Všechny dřívější skupinové duše byly bytosti, které člověka činily nesvobodným. Nové bytosti jsou však slučitelné s úplnou svobodou a zachováním individuálnosti člověka. Můžeme dokonce říci, že v jistém ohledu žijí z lidské jednoty, a bude záležet na duších lidí samotných, zda dají pokud možno mnoha

takovýmto vyšším duším příležitost sestoupit k lidem, anebo zda to neudělají. Čím více se budou lidé tříštit, tím méně vznešené duše budou sestupovat do oblasti lidí. Čím více svazků budou lidé vytvářet a čím více v nich budou za naprosté svobody rozvíjet pospolitě city, tím více vznešených bytostí k nim bude sestupovat a tím rychleji bude Země zduchovněna.

Vidíme tedy, že má-li si člověk vůbec udělat představu o budoucím vývoji, musí velmi dobře porozumět charakteru skupinové duševnosti, protože se jinak může stát, že bude-li se jeho individuální duše na Zemi emancipovat příliš dlouho sama, nenalezne napojení, promešká ho a tím se sama stane určitým druhem elementární bytosti; tyto elementární bytosti, které vzniknou z člověka, by byly velmi špatným druhem bytostí. Zatímco elementární bytosti vzniklé z dřívějších říší jsou pro náš přírodní řád velmi užitečné, lidské elementární bytosti tuto vlastnost naprosto mít nebudou.

Poukázali jsme na to, že takovéto odškrcené bytosti vznikají v jistých pomezích oblastech, a vznikají také na hranici, při přechodu od skupinové duševnosti ke svobodným skupinovým svazkům přes svazky esteticko-morálně-intelektuální. Všude, kde se takovéto svazky vyskytnou, jsou i takovéto skupinové bytosti.

Kdybyste mohli pozorovat jistá místa, například prameny, kde je dole kámen a přes něj roste mech, a tak se mezi rostlinou a kamenem tvoří něco jako stěna a pak přes ni prosakuje voda - to je také nutné - pak byste viděli, že to, co nazýváme nymfy nebo undiny [tj. rusalky], je něčím velmi reálným a projevuje se tu se zvláštní silou. A tam, kde se setkávají kovy a ostatní zemní říše, spočívají celá klubka bytostí, jež nazýváme gnómy. Čtvrtým druhem jsou salamandři. Ti jsou takřkajíc nejmladším pokolením v řadě všech elementárních bytostí, nicméně jich je velké množství. Jsou to z velké části bytosti, které za svou existenci vděčí procesu odškrcení od skupinových duší zvířat. Tyto bytosti také hledají příležitost najít si potravu a nacházejí ji zejména tam, kde lidská říše vstupuje do někdy ne zcela normálních, nýbrž abnormálních vztahů ke zvířecí říši.

Kdo o těchto věcech něco ví, tomu je známo, že elementární bytosti, a sice bytosti velmi dobré, se vyvíjejí díky důvěrnému vztahu mezi jezdcem a jeho koněm. Zvláště duševním vztahem jistých lidí ke skupinám zvířat se vytvářejí city, myšlenky a duševní impulzy, které těmto salamandrovitým elementárním bytostem poskytují dobrou potravu. Toho si můžeme povšimnout zvláště v soužití ovčáka s jeho stádem ovcí a vůbec pastevců žijících se svými zvířaty. V citech, jež se tu na základě této intimity mezi člověkem a zvířetem rozvíjejí, nalézají potravu jisté salamandrovité elementární bytosti a zdržují se tam, kde se něco takového vyskytuje. Jsou to také velmi chytré bytosti, mající veskrze přirozenou moudrost. Na základě těchto citů se u ovčáka vytvářejí schopnosti, jejichž prostřednictvím mohou tyto elementární bytosti člověku našeptávat, co vědí; ne jeden recept, pocházející z těchto zdrojů, má původ v tom, co jsem právě vyložil. Je velmi dobře možné, že člověk je za těchto okolností jakoby obklopen jemnými duchovními bytostmi, které ho vybavují vědomostmi, o nichž si naši dnešní vzdělanci mohou nechat leda tak zdát. Všechny tyto věci mají svůj dobrý důvod a lze je velmi dobře pozorovat metodami, které může vytvořit okultní moudrost.

Na závěr bych chtěl ještě poukázat na jiný jev, z něhož můžete vidět, že jisté věci, které se dnes vysvětlují jen zcela abstraktně, mají v mnoha ohledech původ v hlubší moudrosti. Už jsem předtím říkal, že oni dávnější lidé v atlantské době, když během noci vycházeli ze svých těl, žili mezi duchovními bytostmi, které nazývali bohy. Tito lidé se zvolna nořili do fyzické tělesnosti. Avšak bytosti, jež uctívali jako bohy, například Dia či Wotana, se ubírají jinou

vývojovou cestou. Tyto bytosti nesestupují až do fyzických těl; nedotýkají se fyzického světa. I tady se však vyskytují jisté přechody.

Člověk, jak víme, vznikl tím, že celá jeho duševní a duchovní bytost ztvrdla do podoby fyzického těla. U člověka veškeré skupinové duše sestoupily na fyzickou pláň a fyzické tělo člověka se stalo otiskem skupinové duše. Předpokládejme, že bytost jako Zeus, která naprosto odpovídá skutečnosti, se jakoby maličko dotkne fyzické pláně, trošičku do ní bude vyčnívat. Jako kdybyste ponořili kouli do vody tak, že bude dole jen maličko smočená. Tak se jisté bytosti v atlantské době jen zlehka dotýkaly fyzického světa. To, co zůstává duchovní, astrálně-éterné, fyzické oči nevidí. Vidí jen tu malou část, která vyčnívá do fyzického světa. Z takovýchto vjemů vznikla symbolika v bájesloví. Jestliže je Diovým symbolem orel, pak je to dáno tím, že jeho orlí přirozenost je onou maličkou oblinou, jíž se bytost vyššího světa dotkla světa fyzického. Velká část ptačího světa jsou odškrcené části vyvíjejících se bytostí nadmyslového světa. A podobně jako s Wotanovými havrany nebo Diovým orlem je tomu všude tam, kde symbolika vychází z okultních skutečností. Leccos vám bude jasnější, budete-li takto v různých oblastech brát v úvahu bytosti, působení a vývoj skupinových duší.

To jsem chtěl dnes doplnit k našim předchozím výkladům, abychom tak měli ucelený základ pro podobné úvahy.

Berlín, 1. června 1908